

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

A Community Potentials for the Development of the Cultural Tourist Attractions in Mae Chaem District Area, Chiangmai Province.

Siriman Wattana¹, Amnard Yensabai², Sathit Thimwatbunthong¹,
Chakapong Phaetlakfa¹

¹Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University

²Bodhivijjalaya, Srinakharinwirot University

ABSTRACT

The study on a community potentials for the development of the cultural tourist attractions in Mae Chaem District, Chiang Mai Province is on the basis of the research entitled the study of cultural resources in Mae Chaem District area, Chiangmai Province. It aims at studying the community's potential in order to promote cultural tourism, applying a qualitative approach. The tools employed for collecting data include an interview form, observation form and focus group discussions. The sample is selected via purposive sampling, including community leaders, local wise men, entrepreneurs, local people and tourists in the area. The data is tested in terms of reliability via triangulation technique and is presented by analytical narration. The research results reveal that the potential of the area is attractive in three dimensions. The first one is its topography—the geography and climate. Mae Chaem is located in a valley in which the cultural strength is formed because it is hard to reach and prevents the city from modern physical growth: it is like a wall that protects and conserves its cultural characteristics. Secondly, the appearance or look of Mae Chaem effectively reflects its belief system, wisdom, traditions, rites and rituals, as well as typical ways of life which are practiced until now. In addition, the power or influence in the community is also found in terms of the de facto respect to seniors, the idea of the new generation on cultural tourism development in their homeland, and the cooperation from the public sector, aiming to promote tourism. The last dimension that is worth mentioned is 'identity'. A lot of important identities are reflected in terms of local wisdom – Teen-jok fabric weaving, hair pin making, rice ladder farming; local architecture based on belief – Hor Jao Luang (the king residence building), Hor Sua (the guardian house), temple and house; and the 12-month round rites and rituals – Long Sung Kam (the Songkran festival), Tan Khao Mai (eating new harvest rice) and Pao Lua Phra Jao (burning wood in winter time). With those strong potentials, Mae Jam has a very good opportunity to be developed as a cultural tourism site which is specifically demanded by the current and future trends.

Keywords: community potentials, cultural tourist attractions, Mae Chaem, Chiangmai

เน้นความเป็นวัง ปูกลึงองค์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ศักยภาพของชุมชนกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอแม่ แจ่มจังหวัดเชียงใหม่

ศิริมาลย์ วัฒนา¹, อำนาจ เย็นสบาย², สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง¹, จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า¹

¹คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

²วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

ศักยภาพชุมชนกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการในการส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดำเนินการวิจัยด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และการสนทนากลุ่ม การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปรมาจารย์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการ ประชาชน และนักท่องเที่ยวในเขตชุมชนอำเภอแม่แจ่ม ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยเทคนิคแบบสามเส้า และนำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าศักยภาพชุมชนของอำเภอแม่แจ่มมีลักษณะโดดเด่น ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านภูมิลักษณะ คือการมีสภาพทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศ ที่อยู่ในแอ่งหุบเขาจึงทำให้เกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม แม้เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงจากบุคคลภายนอก แต่ภูมิลักษณะเช่นนี้จัดเป็นเกราะป้องกันชั้นเลิศทางที่ส่งผลต่อรูปลักษณ์ทางวัฒนธรรม ๒) ด้านรูปลักษณ์ คือระบบความเชื่อ ภูมิปัญญา ประเพณี พิธีกรรม รวมถึงวิถีชีวิตทั่วไปเป็นศักยภาพชุมชนที่ยังปรากฏและรักษาไว้ถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังค้นพบศักยภาพด้านฐานอำนาจของชุมชน ได้แก่ ความเข้มแข็งของอำนาจภายในชุมชนคือการเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการ อำนาจของคนรุ่นใหม่ที่มีแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในถิ่นฐานเกิด รวมทั้งฐานอำนาจของผู้นำอย่างเป็นทางการภาครัฐที่ประสานและร่วมกันผลักดันโดยมีเป้าหมายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ๓) ด้านอัตลักษณ์ คือสิ่งที่สะท้อนมาจากรูปลักษณ์ ซึ่งเป็นศักยภาพชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้าขึ้นตีนจก การทำปิ่นปักผม การทำนาแบบขั้นบันได รูปแบบสถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้างตามความเชื่อ เช่น หอพ่อเจ้าหลวง หอเสื้อ วัด บ้านประเพณีและพิธีกรรม ๑๒ เดือน เช่น พิธีล่องสังขาร พิธีตักข้าวใหม่-เผาหัวพระเจ้า เป็นต้น ศักยภาพของชุมชนทั้ง ๓ ด้านจะนำพาแม่แจ่มไปสู่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอันเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะทางซึ่งเป็นที่นิยมในกระแสโลกปัจจุบันและตามแนวโน้มในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ : ศักยภาพชุมชน, แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, แม่แจ่ม, เชียงใหม่

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกระแสการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมและได้รับการตอบรับเป็นอย่างมากในยุคปัจจุบัน เหตุเพราะความเจริญเติบโตและก้าวหน้าทางวัตถุและเทคโนโลยีกลายเป็นสิ่งปกติธรรมดาที่ทุกคนสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในทุกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นโลกตะวันตก โลกตะวันออก พื้นที่ต่างประเทศ ภายในประเทศ ในเมือง ชนบท หรือแม้แต่การแสวงหาประสบการณ์ผ่านโลกออนไลน์ได้อย่างง่ายดาย ในภาวะกระแสวัตถุนิยมและเทคโนโลยีพุ่งก้าวไปข้างหน้า สิ่งที่ต้องกันข้ามได้แก่ศิลปวัฒนธรรมยุคดั้งเดิมเริ่มกลายเป็นของหายาก จะมีเพียงวัฒนธรรมประดิษฐ์เท่านั้นที่จะช่วยตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่อยู่ในบริเวณเมืองได้บ้างแต่ก็เพียงฉาบฉวยและมีใช้ของแท้ที่เป็นเป้าหมายหลักของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวนมากพยายามเสาะแสวงหาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยังคงรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่โดยแท้ โดยมีใช้เพียงวัฒนธรรมประดิษฐ์อันฉาบฉวยที่จัดแสดงขึ้นเฉพาะเพื่อแลกมาซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่หากพื้นที่ใดจะรักษาความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้ พื้นที่นั้นจะต้องมีมีศักยภาพของชุมชนที่เข้มแข็งอย่างรอบด้าน

ศักยภาพของชุมชนเป็นขีดความสามารถหรือความพร้อมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การกระจายรายได้ การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในการจัดการการท่องเที่ยวให้สัมฤทธิ์ผล จึงควรร่วมมือกันทั้งภาครัฐและการมีส่วนร่วมของประชาชน เจ้าของพื้นที่ โดยเน้นถึงความโดดเด่น

ของการท่องเที่ยวที่พึ่งพาอาศัยชุมชน การสร้างจิตสำนึกให้ผู้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นตน โดยการทำให้การท่องเที่ยวมุ่งเน้นไปที่ผลที่จะเกิดแก่ชุมชน อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ตกแก่ชุมชนอย่างแท้จริง เสถียรภาพของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวก็เกิดขึ้นและคงอยู่ตลอดไป จึงจะเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อีกทั้งเมื่อเกิดกระแสการตื่นตัวด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ประกอบกับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีความชื่นชอบในการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อแสวงหาความรู้ประสบการณ์และทำความเข้าใจในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นจุดหมายปลายทางเพิ่มมากขึ้น โดยมีความประสงค์ที่จะสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในท้องถิ่น หรือมีความนิยมในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษามากกว่าในอดีต แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยจึงมีความเหมาะสมต่อการตอบสนองการเดินทางท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางท่องเที่ยวชมธรรมชาติ โบราณสถาน ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม วิถีชาวบ้าน โดยในแต่ละจังหวัดของประเทศไทยเองก็มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว และมีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการเดินทางท่องเที่ยวรูปแบบใหม่นี้ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนเมืองขนาดเล็กในหุบเขาใกล้ดอยอินทนนท์ทางทิศใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยมีทำเลที่ตั้งที่ยากต่อการเข้าถึง จึงมีลักษณะเป็นเมืองปิดและเปลี่ยนแปลงช้ากว่าเมืองอื่นๆ ทำให้เมืองแม่แจ่มยังคงเป็นเมืองที่มีมรดกทางวัฒนธรรมด้วยรูปแบบประเพณีล้านนา อาคาร ศาสนา ตลาด

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเมือง และหมู่บ้านที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัวทางสถาปัตยกรรม รวมทั้งความงามของสภาพแวดล้อมแบบเมืองในหุบเขา นอกจากนี้ คนแม่แจ่มส่วนใหญ่ยังคงรักษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบทอดต่อเนื่องกันมานาน เมืองแม่แจ่มจึงมีความเหมาะสมที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ในการตั้งถิ่นฐานเมือง หมู่บ้าน สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และวิถีชีวิตแบบล้านนา ดังนั้นการศึกษาศักยภาพชุมชนกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอแม่แจ่มจึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งเพื่อตอบสนองความต้องการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยในขณะเดียวกันจะยังสามารถคงอัตลักษณ์ความเป็นแม่แจ่มอันไว้อย่างเข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนอันเป็นแนวทางในการส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องศักยภาพชุมชนกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. **ขอบเขตของการวิจัย** การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) มุ่งศึกษาวิจัยโดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จาก 3 ภาครที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) กลุ่มผู้รู้ที่เป็นตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และกลุ่มนักวิชาการ 2) กลุ่ม

ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) กลุ่มนักท่องเที่ยว

ขอบเขตด้านพื้นที่ เลือกพื้นที่เฉพาะโหล่งแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นบริเวณที่เป็นเนื้อเมืองศูนย์กลางของตัวอำเภอแม่แจ่ม ประกอบด้วยพื้นที่บางส่วนของตำบลช้างเคื่อง ตำบลท่าผา และตำบลบ้านทับ

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาด้านศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยประเด็นที่ศึกษาคือ 1) พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอำเภอแม่แจ่ม 2) ภูมิลักษณะของที่ตั้งของอำเภอแม่แจ่ม 3) วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแม่แจ่ม

2. **การศึกษาข้อมูล** ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากพื้นที่ศึกษา โดยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม ดำเนินการวิจัยด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยเทคนิคแบบสามเส้า และนำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีด้านคติชนวิทยาและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3. **ผู้ให้ข้อมูล** ผู้วิจัยเลือกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ทำการวิจัยภาคสนาม โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในพื้นที่เป็น 3 กลุ่มที่เกี่ยวข้องเป็น 3 ภาคร ได้แก่ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) กลุ่มผู้รู้ คือผู้ที่เป็นตัวแทนจาก

ก) ภาครัฐ ได้แก่ นายอำเภอแม่แจ่ม วัฒนธรรมอำเภอแม่แจ่ม ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอแม่แจ่ม

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ข) ภาคชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน
ปราชญ์ชาวบ้าน ประชาชนทั่วไป

ค) กลุ่มนักวิชาการในพื้นที่และ
นอกพื้นที่

2) กลุ่มผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับ
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ผู้ประกอบการ
เกี่ยวกับที่พัก คือ บ้านพักแบบโฮมสเตย์ และ
โรงแรม ผู้ประกอบการด้านการจัดจำหน่ายของ
ท้องถิ่น คือ ผ้าซิ่นตีนจก อาหาร และของที่ระลึก
ผู้ประกอบการด้านนำเที่ยวทางวัฒนธรรมและ
บริการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มเช่ารถนำเที่ยวทาง
วัฒนธรรม มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

3) กลุ่มนักท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่ม
นักท่องเที่ยวตามฤดูกาลและงานประจำปี และ
กลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะทางด้านการแลกเปลี่ยน
วัฒนธรรมชาวต่างประเทศ

4. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยศักยภาพชุมชนกับการ
พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอแม่
แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยเลือกเครื่องมือที่ใช้ใน
การวิจัยโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์
แบบเจาะลึก แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบ
สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม
กับประชากรผู้ให้ข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ และ
ข้อมูลที่มีอยู่จริงเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนกับ
การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 การเก็บข้อมูลเบื้องต้น

ผู้วิจัยสำรวจข้อมูลเบื้องต้น โดยการ
ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง
ข้อมูลจากแหล่งอื่นที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชน
กับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ

อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวบรวม
ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลดังนี้

1) เอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ
และตำรา เช่น หนังสือเล่าขานตำนานเมืองแจ่ม
รายงานการวิจัย เช่น โครงการศึกษาและจัดทำ
แผนที่มรดกทางวัฒนธรรม อำเภอแม่แจ่มจังหวัด
เชียงใหม่. เชียงใหม่ บทความ แผ่นพับ และ
เอกสารสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ เช่น เอกสารและแผนที่
นำเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่

2) ข้อมูลจากการสืบค้นทางสื่อ
อิเล็กทรอนิกส์ เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยทำการสืบค้น
เพื่อหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวโน้มความ
ต้องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว
ภาพลักษณ์เชิงวัฒนธรรมของแม่แจ่ม รวมทั้งการ
เข้าถึงข้อมูลพื้นฐานและเส้นทางการท่องเที่ยวสู่
อำเภอแม่แจ่มบนโลกออนไลน์

5.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมี
โครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับ
ประชากรผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลเชิง
ประวัติศาสตร์ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน
และนักวิชาการ

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามปลายปิด
และปลายเปิดที่สร้างขึ้นตามแนวคิดที่สอดคล้อง
กับวัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบแนวคิดทฤษฎี
เพื่อสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในด้าน
ต่างๆ เพื่อรวบรวมนำมาแจกแจงหมวดหมู่เข้าสู่
การวิเคราะห์ สังเคราะห์ผลการศึกษา

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยสำรวจลงพื้นที่แบบเป็น
ทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านเจ้าหน้าที่และ
บุคลากรในองค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาชน
ในพื้นที่เป้าหมาย

ขั้นที่ 4 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ สนทนา
กลุ่มโดยมีการบันทึกเสียงและถ่ายภาพระหว่าง

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

การสัมภาษณ์ พูดคุยแบบตัวต่อตัว และการสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

ขั้นที่ 5 ผู้วิจัยสังเกตการณ์แบบไม่เป็นทางการโดยการสังเกต ประเพณี พิธีกรรม วิถีชีวิตของคนในแม่แจ่มทั้งในช่วงปกติ และช่วงเทศกาลสำคัญ รวมถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศซึ่งมีผลเชื่อมโยงต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้วิธี

6.1 ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

6.2 ตรวจสอบด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งใช้มากกว่า 1 วิธี คือการสนทนารายบุคคล รายกลุ่ม ประกอบการเข้าไปสังเกตการณ์และแฝงตัวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มและถามซ้ำข้อมูล

6.3 ตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูล โดยสำรวจการตีความ ผลสรุปต่างๆ ว่าตรงกันและสะท้อนความเป็นตัวตนของชุมชนแม่แจ่มหรือไม่

เมื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลเบื้องต้นครบทั้งสามวิธีแล้ว จึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์จัดจำแนกเป็นรายประเด็นที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัยและวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เชื่อมโยงข้อมูลตามข้อเท็จจริง (Reality) ที่ในพื้นที่เกี่ยวกับศักยภาพชุมชนกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาจาก 1) ประวัติศาสตร์ของอำเภอแม่แจ่ม 2) ภูมิลักษณะของที่ตั้งของอำเภอแม่แจ่ม 3) วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแม่แจ่ม

ผลการวิจัย

ผลศึกษาวิจัยศักยภาพชุมชนกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถประมวลผลจากการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1. ประวัติศาสตร์ของอำเภอแม่แจ่ม

ประวัติดั้งเดิมของ “อำเภอแม่แจ่ม” ไม่มีผู้ใดทราบข้อมูลชัดเจนและไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยืนยันได้ เป็นเพียงตำนานเล่าสืบกันมาว่าแต่ก่อนมีสิ่งสองตัวพี่น้องหากินกันอยู่ในป่าใหญ่ ได้เกิดแย่งอำนาจ และรุกร้าเขตหากินเป็นข้อพิพาทกันอยู่เนือง ๆ จนกระทั่งพระปัจเจกพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดในยัสสตร์ จึงได้แบ่งเขตหากินให้โดยเอาลำห้วยแห่งหนึ่ง เป็นเครื่องหมายแสดงเขตแดน เรียกสืบกันมาว่า “ห้วยช่างเคิ่ง” ซึ่งหมายความว่าแบ่งครึ่งกันไว้ ต่อมาพระพุทธรูปได้เสด็จไปประทับที่ดอยสะกาน ทรงเห็นว่าราษฎรยากจนขาดแคลนข้าวปลาอาหาร ที่จะนำไปถวาย จึงขนานนามเมืองนี้ว่า “เมืองแจ่ม” (แจ่ม แปลว่า อุดมยากขาดแคลน) ต่อมาชาวบ้านเรียกเพี้ยนเป็น “เมืองแจ่ม” และ “แม่แจ่ม” จนกระทั่งถึงทุกวันนี้

อำเภอแม่แจ่ม ได้ยกฐานะเป็นอำเภอครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2447 ตั้งชื่ออำเภอว่า “อำเภอช่างเคิ่ง” ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 4 ตำบลท่าผา ในปัจจุบัน มีนายชื่น ดำรงตำแหน่งเป็นนายอำเภอคนแรก แต่ขณะนั้นราษฎรอุดมยากขาดแคลน และไม่นิยมการปกครองที่เก็บภาษีอากร จึงได้มีราษฎรกลุ่มหนึ่งเข้าปล้นที่ว่าการอำเภอ ทางราชการจึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไปอาศัยอยู่ที่วัดช่างเคิ่ง โดยมีท้าวสุตสนธิเป็นนายอำเภอและมีฐานะเป็นอำเภอ ต่อมาจนถึง พ.ศ. 2481 ทางราชการได้ลดฐานะเป็นกิ่งอำเภอ ตั้งชื่อว่า “กิ่งอำเภอแม่แจ่ม” ขึ้นกับอำเภอ

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

จอมทองและได้รับการยกฐานะเป็นอำเภออีกครั้ง
หนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2499

2. ภูมิลักษณะของที่ตั้งของอำเภอแม่ แจ่ม

2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ มีอาณาเขต
ติดต่อ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอกัลยาณิวัฒนา
จังหวัดเชียงใหม่ ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอจอมทอง

อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ทิศตะวันออกติดต่อ
กับอำเภอสะเมิง อำเภอแม่วาง อำเภอจอมทอง
จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอ
ขุนยวม อำเภอแม่ลำน้อย อำเภอแม่สะเรียง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ 1 แผนที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : เอกสารกลุ่มงานบริหารงานปกครองอำเภอแม่แจ่ม 2557

2.2 ภูมิประเทศ สภาพพื้นที่เป็นป่า
เขาและภูเขาสูงชัน ทุรกันดาร การคมนาคมไม่
สะดวก และอยู่ในเขต ป่าสงวนแห่งชาติเกือบทั้ง
พื้นที่ มีแม่น้ำแม่แจ่มเป็นแม่น้ำสายหลัก ส่วนใหญ่
เป็นป่าไม้และภูเขาสูงชันประมาณ 70 % ของ
พื้นที่ทั้งหมด ที่ราบเชิงเขาประมาณ 20 % และที่
ราบลุ่มประมาณ 10 %

2.3 ภูมิอากาศ ลักษณะทางภูมิอากาศ
เป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู คือ
ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม – พฤษภาคม
ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน – พฤศจิกายน

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน ธันวาคม – กุมภาพันธ์

3. วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแม่แจ่ม

แม่แจ่มเป็นอำเภอเล็กๆ ของจังหวัด
เชียงใหม่ ตั้งอยู่ในหุบเขาที่อุดมไปด้วยวัฒนธรรม
อันงดงาม ที่ชาวแม่แจ่มยังคงธำรงรักษาไว้อย่าง
เหนียวแน่น ทั้งวิถีชีวิตที่เรียบง่าย วัฒนธรรม
ดั้งเดิม ชนเผ่าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปกาเกอญอ และ
ชาวม้ง รวมถึงชีวิตวิถีธรรมชาติที่ยังคงอุดม
สมบูรณ์

วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่ปรากฏอยู่เป็นวิถี
ชีวิตตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบันปรากฏอยู่เป็น

เน้นความเป็นวัง ปฐมพงศ์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ประวัติศาสตร์สำคัญทั้งในรูปแบบวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

3.1 แหล่งประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อและสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน ได้แก่

1) "พ่อเจ้าหลวง หรือผีควบเมือง" อันเกิดมาจากความเชื่อเรื่อง ทั้ง 3 องค์ของชาวแม่แจ่มซึ่งทำหน้าที่ปกป้องรักษาคุ้มครองผู้คนและเมืองให้ปราศจากทุกข์ภัยต่างๆ ประกอบไปด้วย หอพ่อเจ้าหลวงดอนแต่น หอพ่อเจ้าหลวงกอนเมือง และหอพ่อเจ้าหลวงม่วงกอน

2) กาด หรือตลาด ด้วยแม่แจ่มมีอดีตที่มีวิถีชีวิตแบบพอเพียงเพื่อยังชีพ ดังนั้นจึงมีเพียง "กาดเช้า" เพื่อขายสินค้าเกษตรที่ผลิตได้แล้วซื้อสินค้าที่จำเป็นจากภายนอก นอกจากนั้นจะมี "กาดย่อย" หน้าบ้านขายสินค้าเล็กๆ น้อยๆ ส่วนในอดีตจะเคยมี "เรือนร้านค้า" ที่ขายสินค้าซึ่งเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านในช่วงที่มีเศรษฐกิจดีในอดีต

3) บ้าน การตั้งบ้านเรือนในแม่แจ่มมักจะอยู่ร่วมกันในกลุ่มเครือญาติเป็นเรือนไม้ไผ่ ไม่จริง มีรั้วกันกันเพียงทลอมๆ

4) วัดชาวแม่แจ่มส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ จึงมีศาสนสถานที่สำคัญหลายแห่งแม่แจ่มเป็นอำเภอเล็กๆ รวมวัดทั้งสิ้นจำนวน 21 วัด ซึ่งแต่ละวัดมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาแตกต่างกันตามตำนาน ในปัจจุบันยังคงมีความสำคัญแก่ชุมชนและมีอิทธิพลทางความคิดในการดำเนินชีวิตและประกอบพิธีกรรมอย่างเหนียวแน่น เช่น

วัดเจียงถือ ว่าเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งของอำเภอแม่แจ่ม ซึ่งมีปูชนียวัตถุหลายอย่างเช่น พระพุทธรูปแสนทอง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของอำเภอแม่แจ่ม นอกจากนั้นยังมีเจดีย์โบราณจำนวน 2 องค์ คือ เจดีย์หกเหลี่ยมซึ่ง

เป็นที่บรรจุบริวารของไตรจีวร เป็นของพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์ อีกองค์คือเจดีย์ปราสาท

ภาพที่ 2 เจดีย์หกเหลี่ยม วัดเจียง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : ศิริมาลย์ วัฒนา. (2557). ถ่ายภาพ

วัดกองกาน เป็นวัดสำคัญของชาวแม่แจ่ม มีพระเจ้าตนหลวงหรือตนหลวง ซึ่งเป็นพระประธานในวิหาร เพราะเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองที่ชาวเมืองแม่แจ่มเคารพนับถือกันมาก เดิมชื่อวัดศรีเมืองมา เจ้าผู้ครองนครแห่งล้านนาหลายเมืองร่วมกันสร้างขึ้นพร้อมกับการสร้างพระเจ้าตนหลวงในราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 ต่อมาวัดถูกทิ้งร้างไป เสนาสนะผุพังไป คงเหลือแต่องค์พระที่ถูกต้องเถาวัลย์ขึ้นปกคลุม ล่วงถึง พ.ศ.2380-90 ผู้คนมาอยู่อาศัยทำไร่ทำสวนบริเวณนี้ ได้แผ้วถางพื้นที่ จนพบเห็นพระพุทธรูปลักษณะงดงามมีต้นเถาวัลย์ปกคลุม เกิดความศรัทธา จึงชักชวนกันมาช่วย แผ้วถางทำความสะอาดพื้นที่ สร้างวัดขึ้นมาใหม่ ปิดทององค์พระให้สวยงาม และเนื่องจาก

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ชาวบ้านที่ศรัทธาในพระเจ้าตนหลวง มีเป็นจำนวนมากพากันหาบข้าวของมาทำบุญ จนไม่คานกองสูงท่วมหัวคน วัดจึงถูกเรียกว่า “วัดกองกาน” (กองไม้คาน) แต่นั่นมา

วัดพุทธเอ็น เป็นวัดเก่าแก่อายุประมาณห้าร้อยกว่าปี มีอุโลสถเป็นโบสถ์ไม้ตั้งอยู่กลางสระน้ำหรือที่เรียกว่า “อุทกสีมา” มีลักษณะสระเป็นรูปสี่เหลี่ยม

ภาพที่ 3 โบสถ์กลางน้ำ วัดพุทธเอ็น อำเภอมะแม่ม จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : ศิริมาลย์ วัฒนา. (2557). ถ่ายภาพ

สมัยก่อนใช้เป็นที่พักของพระภิกษุสงฆ์ ที่เชื่อกันว่าเป็นพิธีกรรมที่มีความบริสุทธิ์มากที่สุด ปัจจุบันการบวชกลางน้ำได้ยกเลิกไปแล้ว แต่ยังมีบ่อน้ำพุทธเอ็นที่ชาวแม่แจ่มถือว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์อยู่หน้าโบสถ์ โดยจะมีตาน้ำขนาดใหญ่และมีน้ำใสสะอาดไหลออกมาตลอดเวลา เป็นแหล่งน้ำที่ชาวบ้านใช้ดื่มกินเป็นประจำ เป็นวิถีชีวิตตามความเชื่อที่ยังคงสืบทอดปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน

ภาพที่ 4 บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่มีน้ำไหลตลอดเวลาบริเวณหน้าโบสถ์ วัดพุทธเอ็น

ที่มา : ศิริมาลย์ วัฒนา. (2557). ถ่ายภาพ

3.2 แหล่งภูมิปัญญา ได้แก่ สถานที่ซึ่งมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาเฉพาะถิ่น ได้แก่ หัตถกรรมอาหาร สมุนไพร เป็นต้น แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นของแม่แจ่มมี 10 แหล่ง ประกอบด้วย กลุ่มทอผ้าบ้านไร่ กลุ่มทอผ้าบ้านทับ กลุ่มทอผ้าบ้านท้องฝาย แหล่งทำปิ่นปักผม แหล่งเครื่องจักรสานบ้านพ่อหลาน แหล่งจารใบลาน แหล่งอบและนวดสมุนไพร แหล่งทำขนมและอาหารพื้นเมือง กลุ่มหมอเมืองสมุนไพรวัดเจียง และกลุ่มทอผ้าฝ้ายเปลือกไม้บ้านต่อเรือ

เน้นความเป็นวัง ปลุกฝังองค์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ภาพที่ 5 พ่อหลานทำเครื่องจักรสานเพื่อใช้ในงานพิธีบุญ

ที่มา : ศิริมาลย์ วัฒนา. (2557). ถ่ายภาพ

ภาพที่ 7 ภูมิปัญญาการอบสมุนไพรแบบโบราณของกลุ่มหมอเมือง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : ศิริมาลย์ วัฒนา. (2557). ถ่ายภาพ

ภาพที่ 6 ภูมิปัญญาการทำปิ่นปักผมแม่แจ่ม แสดงอัตลักษณ์เฉพาะด้านถิ่นงานหัตถกรรม

ที่มา : ศิริมาลย์ วัฒนา. (2557). ถ่ายภาพ

จุดเด่นสำคัญสิ่งหนึ่งซึ่งนับว่าเป็นของดีประจำอำเภอและกำลังเป็นที่นิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวคือภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นดินจกซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์พื้นเมือง นับเป็นอาชีพที่ทำกันหลายหลังคาเรือนด้วยลายผ้าที่มีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์ ส่งผลให้ผ้าขึ้นดินจกกลายเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้กับชาวแม่แจ่มได้อย่างมากมาย มีทั้งลายโบราณและลายประยุกต์ โดยผลจากการที่ผ้าขึ้นดินจกแม่แจ่มได้รับขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทำให้ผ้าขึ้นดินจกแม่แจ่มเป็นที่รู้จักกว้างขวางมากขึ้น ช่างทอพัฒนาฝีมือตามหลักเกณฑ์ของกรมทรัพย์สินทางปัญญา และตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการ G.I. แม่แจ่ม ได้ร่วมกันกับช่างทอกำหนดขึ้นเพื่อเป็นคู่มือของช่างทอขึ้นดินจกแม่แจ่มก่อให้เกิดคุณภาพและมาตรฐาน เหล่านี้ส่งผลให้ราคาผ้าขึ้นดินจกเพิ่มสูงขึ้นขึ้น นอกจากนั้นผู้บริโภคกับช่างทอ

เน้นความเป็นวัง ปลุกฝังองค์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

ยังมีโอกาสพบกันโดยตรงไม่ต้องผ่านคนกลาง ดังกล่าวข้างต้นทำให้ผ้าตีนจกจากแม่แจ่มมีช่องทางในการผลิตและขายได้มากขึ้น มีรายได้ช่วยเหลือครอบครัวและเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปทำให้เกิดความภูมิใจในตัวเอง ลายโบราณได้รับการจัดแจงขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีทั้งหมด 16 ลาย ได้แก่ ลายกอนกลาง ลายละกอนน้อย ลายเจียงแสนหลวง ลายละกอนหลวง ลายเจียงแสนน้อย ลายหงส์ปล่อย ลายขันเสียนสำ ลายหงส์บี ลายขันแหวอ ลายขันสามแหว ลายโคมรูปนก ลายโคมหัวหมอนในนกนอน ลายนาคกุมลายกุดขอเบ็ด ลายนกกุม ลายนกนอนกุม อัตลักษณ์ผ้าขึ้นตีนจกทั้ง 16 ลายเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมด้วยอัตลักษณ์ที่โดดเด่นสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้แม่แจ่มเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและผู้คนที่ยื่นชมต่อภูมิปัญญาการทอผ้าซึ่งหาที่ไหนเสมอเหมือนนั้นไม่มี ด้วยผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่มมีลักษณะเฉพาะคือสามารถใช้ลายผ้าได้ทั้งสองด้าน ซึ่งแตกต่างจากผ้าขึ้นที่ทอจากที่อื่นๆ

ภาพที่ 8 ผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : ศิริมาลย์ วัฒนา. (2557). ถ่ายภาพ

นอกจากนี้ยังมีภูมิปัญญาด้านการเกษตรที่เป็นจุดเด่น เพราะเกษตรกรรมคือวิถีชีวิตของชาวแม่แจ่ม ด้วยสภาพภูมิประเทศอันเหมาะสมแก่การเพาะปลูก และเป็นที่ราบบริเวณหุบเขา ชาวแม่แจ่มจึงมีการทำนาแบบขั้นบันได ในพื้นที่การปลูกที่กว้างขวาง ลดหลั่นตามเนินเขา เมื่อถึงฤดูกาลปลูกข้าวจึงสร้างเสน่ห์ดึงดูดด้วยผืนนาข้าวที่เขียวขจี สลับสีเหลืองทองของต้นข้าวเมื่อข้าวเริ่มสุก ให้บรรยากาศที่สงบ สวยงามและมองเห็นถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอย่างแท้จริง จึงนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวในแง่มุมภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้เป็นอย่างดีอีกแห่งหนึ่ง

ภาพที่ 9 ภูมิปัญญาการทำนาข้าวแบบขั้นบันได อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : ศิริมาลย์ วัฒนา. (2557). ถ่ายภาพ

3.3 พิธีกรรม แม่แจ่มมีพิธีกรรมตามประเพณีในวาระต่างๆ ทั้ง 12 เดือน ในรอบปีประกอบด้วย ประเพณี 4 เป้ง 5 เป้ง 6 เป้ง 7 เป้ง 8 เป้ง 9 เป้ง จะมีการแห่ถวายเครื่องไทยทาน และการแสดงธรรมเทศนาพร้อมด้วยมหรสพต่างๆ พิธีล่องสังขาร พิธีเลี้ยงผีฝ่าย พิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ พิธีขอฝน 3 แม่น้ำ พิธีทานตอบทานแทน และพิธีข้าวใหม่-เผาหิ้วพระเจ้า เป็นต้น

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ภาพที่ 10 ตานก๋วยสลาก อำเภอมะเข่ จังหวัด เชียงใหม่

ที่มา : ศิริมาลย์ วัฒนา. (2557). ถ่ายภาพ

ภาพที่ 12 นักเรียนโรงเรียนเมืองเด็กรักษา ยังคงอัตลักษณ์การแต่งกายและนุ่งผ้าขึ้นไป โรงเรียนทุกวันศุกร์ ยืนยันวิถีชีวิตการแต่งกายของ คนแม่เฒ่าที่ยังคงอัตลักษณ์ไว้จนปัจจุบัน

ที่มา : ศิริมาลย์ วัฒนา. (2557). ถ่ายภาพ

ภาพที่ 11 ประเพณีงานบุญ จุลลทิน อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่

วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแม่เฒ่าดังกล่าว ข้างต้นยังคงปฏิบัติเป็นวิถีตั้งแต่อดีตจวบจน ปัจจุบัน ซึ่งยังคงสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในวิถี ชีวิตปกติของชาวแม่เฒ่า

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอมะเฆ่จังหวัด เชียงใหม่ พบว่า ศักยภาพชุมชนของอำเภอมะเฆ่มีลักษณะโดดเด่น ๓ ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนา ได้แก่

1. ด้านภูมิลักษณะ คือการมีสภาพทาง ภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศ ที่อยู่ในแอ่งหุบเขาจึง ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม แม้เป็น อุปสรรคต่อการเข้าถึงจากบุคคลภายนอก แต่ภูมิ ลักษณะเช่นนี้จัดเป็นเกราะป้องกันชั้นเลิศทางที่ ส่งผลต่ออุปลักษณะทางวัฒนธรรม

2. ด้านรูปลักษณะ คือระบบความเชื่อ ภูมิ ปัญญา ประเพณี พิธีกรรม รวมถึงวิถีชีวิตทั่วไป เป็นศักยภาพชุมชนที่ยังปรากฏและรักษาไว้ถึง ปัจจุบัน

เน้นความเป็นวัง ปลุกฝังองค์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

การวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพการศึกษารายงานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

3. ด้านอัตลักษณ์ คือ สิ่งสะท้อนมาจากบุคลิกซึ่งเป็นศักยภาพชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ ความเชื่อประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น อันแสดงออกมาเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนซึ่งมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมทั้งหมด

บุพปัจจัยด้านศักยภาพชุมชนอันเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นทั้ง 3 ประการดังกล่าวจะมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นๆ ที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกัน รวมถึงสามารถพัฒนาให้เป็นการอนุรักษ์ที่ยั่งยืนโดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาศักยภาพชุมชนอันเป็นแนวทางในการส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถพัฒนาโดยสรุปเป็นแนวทางดังนี้

1. เชิงนโยบาย หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพทุกด้านของชุมชน โดยการจัดทำเป็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้แก่ การพัฒนาอัตลักษณ์การท่องเที่ยวในเขตอำเภอแม่แจ่ม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ตรงตามมาตรฐานการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งด้าน ความสะอาด และความปลอดภัย การสร้างสรรค์และเผยแพร่ภาพลักษณ์ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ การพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างสมดุลต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบเพื่อรองรับอนาคตด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบเฉพาะในอนาคต

2. เชิงปฏิบัติการ ควรนำผลการวิจัยไปสู่ผลการปฏิบัติต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยทำความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ทั้งภาคประชาชน ภาคเอกชน แบบมีส่วนร่วมเพื่อนำพาไปสู่ยุทธศาสตร์ในเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

3. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาต่อยอดโดยอาศัยพื้นฐานและผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นหรือภูมิภาคอื่น เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีคุณสมบัติและอัตลักษณ์ที่โดดเด่น แต่ยังไม่มีการศึกษาอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ศึกษาขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ อำนาจ เย็นสบาย รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า ประธานและกรรมการควบคุมปริญญาบัตรที่กรุณาให้คำปรึกษาและข้อชี้แนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษานี้

เอกสารอ้างอิง

- Chansuebsri, S. (2554) Cultural Heritage Maps of Mae Chaem District, Chiangmai Province. NAJUA : History of Architecture : Thai Architecture - Vol.29
- Pitakam, W. (2558) The Knowledge Box for Eat : Teen-jok fabric weaving at Mae Chaem. Bangkok:Knowledge Management and Development.
- Silk Information Systems Centre. (2558) Thai Trail fabric breath of

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

Mother Earth. (6thed). Bangkok:
The Queen Sirikit Department of
Sericulture, the Ministry of
Agriculture and
Cooperatives.[<http://www.thaiwomen.or.th/>]

Sombut, F. (2553) **Recalled of Mae
Chaem.** Bangkok : Srinakharinwirot
University.

Wongcha-um, S. **Cultural Capital for
Sustainable Tourism at Taka
Community, Amphawa District,
Samut Songkhram Province.**
Research and Development
Journal. Vol. 2 2010.